

ЗНАЧЕНИЕ НА ИНОВАЦИИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА КОНЦЕПЦИЯТА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО – ПРАКТИЧЕСКИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ

Тодор Станков Милков

Докторант отчислен с право на защита

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

Факултет „Социални, стопански и компютърни науки“

Катедра „Администрация и управление

email: t.s.milkov@abv.bg

Резюме: *Иновациите се превръщат в съпътстваща част от всяка една област на човешкото развитие, изискваща напредък. Иновациите са предикат за успех, който зависи от тяхната правилна интеграция ¹. Трайна обществена необходимост е задържането и надграждането на успеха, предопределящи се от концепцията за устойчиво развитие, естествено възникнала в резултат на глобалните динамични трансформации. Бидейки неизменна част от социалното предприемачество, иновациите се отличават с конкурентоспособност. Това стимулира, насърчава и мотивира функционирането и общото развитие в дългосрочен аспект, като целта е постигане на непрестанно усъвършенстване. Иновациите се отличават със системност и непрекъснатост, което е важно за социалното предприемачество, стъпващо на трипартитния модел – социализация, екология, икономика ². Всичко това репликира нуждата от написване на настоящата студия.*

Ключови думи: *иновации, социално предприемачество, устойчиво развитие, управление, приложение, глобализация, трансформации.*

¹ Ушева, М., Оптимизация на организационните процеси в съвременната работна среда, МВБУ, С., 2025, с. 328.

² Нарлева, К., Ю. Нарлев, Съвременни аспекти на предприемачеството, ИЗД. „Е-Литера“, С., 2019, с. 80.

IMPORTANCE OF INNOVATIONS FOR THE IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SOCIAL ENTREPRENEURSHIP – PRACTICAL AND MANAGEMENT ASPECTS

Todor Milkov

VFU "Chernorizets Hrabar"

***Summary:** Innovations are becoming an accompanying part of every area of human development that requires progress. Innovations are a predicate for success that depends on their proper integration. A permanent social necessity is the retention and upgrading of success, predetermined by the concept of sustainable development, naturally arising as a result of global dynamic transformations. Being an invariable part of social entrepreneurship, innovations are distinguished by competitiveness. This stimulates, encourages and motivates the functioning and general development in a long-term aspect, the goal being to achieve continuous improvement. Innovations are distinguished by systematicity and continuity, which is important for social entrepreneurship, based on the tripartite model – socialization, ecology, economy. All this replicates the need to write this article.*

***Keywords:** innovations, social entrepreneurship, sustainable development, management, application, globalization, transformations.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В зависимост от специфичната област на своята употреба иновациите могат да бъдат разглеждани от перспективата на различни измерения и критерии (степен на реализация, основна насоченост, обхват/област, промяна, предназначение, съзидателност, аксиологичност, идейност, креативност, комбинативност)³. Това разширява представата за тяхната приложимост. Нарастващата нужда от иновации е свързана с текущите процеси и актуални тенденции в социално-икономическата сфера. Проблемите и кризите,

³ Найденова, Сн., Иновациите в образователната система в контекста на предприемаческия модел на обучение, Свищов, 2024, с. 15.

съпътстващи човешката еволюция, не подминават и съвременното културно, социално и икономическо развитие ⁴.

Иновациите получават своята по-тясна употреба в активна колаборация с концепцията за устойчивото развитие и социалното предприемачество. Те са силно обвързани и по роля, и по функции, и поради това са с широко обществено въздействие. А съвременните предизвикателства провокират тяхното надрастване и активно включване. Иновациите, устойчивото развитие и социалното предприемачество имат силно изразен съдържателен компонент, поради което се явяват приоритет в гледната точка на автора на настоящия анализ.

Настоящата студия има за цел да разгледа в теоретичен, приложен и управленски аспект релацията *иновации – социално предприемачество – устойчиво развитие*.

Във връзка с постигането на целта се поставят за разрешаване следните изследователски задачи:

1. Да се обследва и анализира достъпната информационна база по така изследвания проблем.
2. Да се разгледат иновациите и предприемачеството във взаимовръзка.
3. Да се разгледат управленските и практико-приложни аспекти на релацията *иновации – устойчиво развитие – социално предприемачество*.
4. Съобразно извършения анализ да се систематизират изводи за съвременното значение на иновациите в реализацията на устойчивото социално предприемачество.

ИНОВАЦИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

В сферата на предприемачеството иновациите подобряват и оптимизират. Те са двигател и оазис за ефективност и ефикасност на процеси и материали. Понякога те са решаващи, особено когато перспективата е ориентирана към бъдещето. Подбуждат вътрешните сили на човешкия фактор към проява на творчество, което на по-късен етап намира перцепция в устойчивост.

⁴ Нарлева, К., Ю. Нарлев, Съвременни аспекти на предприемачеството, ИЗД. „Е-Литера“, С., 2019, с. 7-8.

Фиг. 1⁵. Измерения на иновациите в сферата на предприемачеството.

Иновациите и предприемачеството взаимно си влияят и обуславят в благоприятна насока. Изходът от това взаимно сътрудничество е винаги прогресивен. Двата елемента в колаборация са сложни и многостранни, но винаги фундаментално предикирани. Пътят им е последователно дифузен. Иновацията стои в основата на предприемаческата дейност – търси и използва възможности за постигане и удовлетворяване⁶. Иновациите и предприемачеството генерират промени, основаващи се на критерии, като дейности, стадии, обем, степени, законосъобразност, персонализираност и други. Притежават важни функции и обогатяват обществото в съвременен аспект. Създават стойности и конкурентоспособни позиции. Динамиката на средата изисква те да се съобразяват с факторите на средата, като средства за повлияване. Допринасят за гъвкавостта, податливостта и улеснената обмяна на знания и опит⁷.

Иновациите създават в сферата на предприемачеството нещо ново, като комбинират елементи/ресурси по нов начин. Получените резултати са напълно видими и могат да се измерват. При това се генерират нови методи и подходи. Ползите могат да имат краткосрочно, средносрочно или дългосрочно проявление. Но стремежът е винаги към

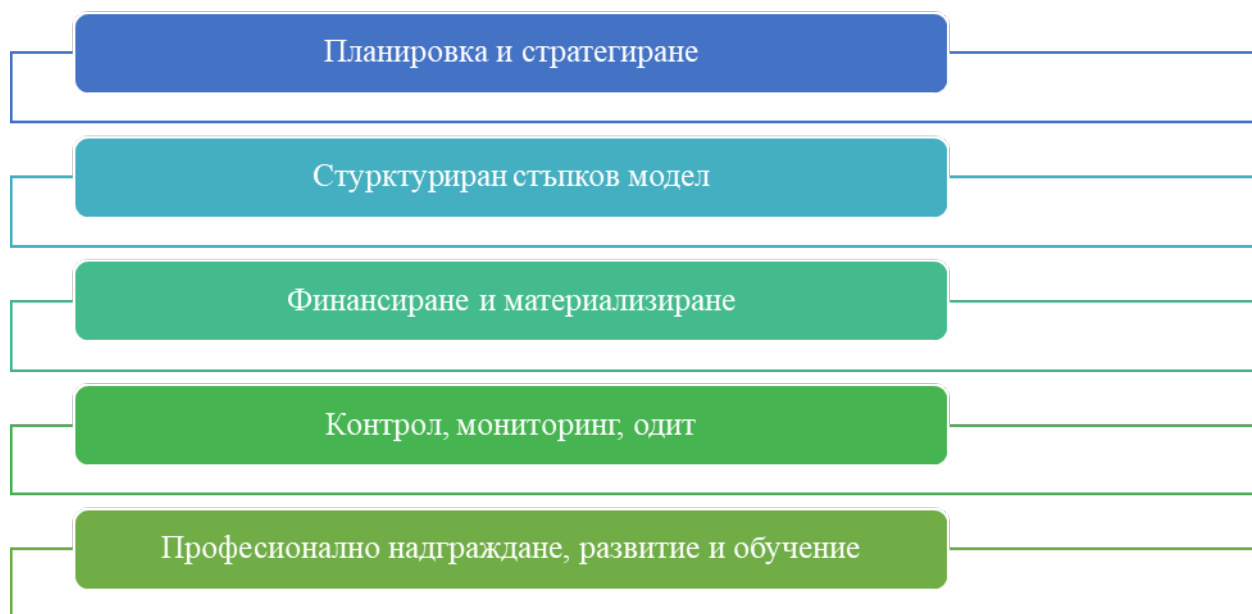
⁵ Адаптирана по: Ушева, М., Оптимизация на организационните процеси в съвременната работна среда, МВБУ, С., 2025, с. 328-332.

⁶ Витлиев, П., М. Пеева, Вл. Витлиев, Иновационната дейност база за предприемаческите процеси в индустриалното производство, - В: Научна конференция РУ&СУ, Русе, 2014, с. 70-71.

⁷ Пеева, М., Иновационна дейност и вътрешно предприемачество в индустриалното производство, Русе, 2016, с. 9-11.

повишена продуктивност, поради това, че често пъти в предприемачеството целите са финансови. Процесите на имплементация са структурирани и последователни. Иновациите са преднамерени и практико-приложни. Разбирането им е от съществена важност за ефективното им използване в управлението или в редица практически ситуации ⁸.

При създаване на дадена продуктова иновация в сферата на предприемачеството се изхожда на първо място от проблема. За неговата обективна преценка и разрешаване се прилагат знания и съответни интенции. Вследствие предлагането и отсяването на нови идеи се създава нов продукт, който възприема идеята на новото вътрешно предприемачество. Но преди това се извършва преценка на условията, наличните ресурси и технологичните процеси за реализацията на нововъзникналата идея. Формира се екип от съответни специалисти, както и се осигурява финансирането за материализиране на идеята. Съществено внимание се обръща на документацията и организацията на процесите. Извършва се предварителна икономическа оценка. Определят се обслужването и връзките с обществеността, след което иновацията се разпространява ⁹.

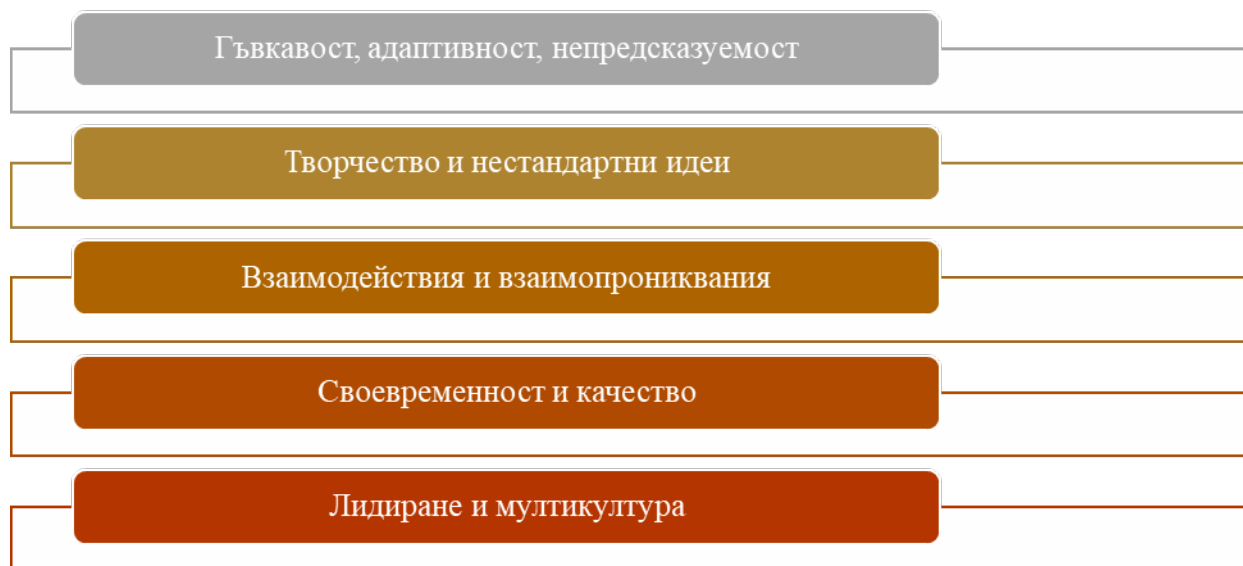

Фиг. 2. Формализиран подстъп към иновации.

⁸ Ушева, М., Оптимизация на организационните процеси в съвременната работна среда, МВБУ, С., 2025, с. 334.

⁹ Пеева, М., В. Витлиев, Разработване на модел на вътрешно предприемачество за стимулиране на иновационната дейност в индустриалното производство, - В: Военен журнал, №3, 2015, с. 142-146.

При формализирания подстъп се изисква яснота и категоричност. Видими са етапите, критериите и плана за действие. Особено удачен е за приложение в големи предприемачески организации/институции. По такъв начин се запазват оптимизационните процеси, ефективността на продуктивност, както и крайната ефикасност. Изисква се обзиримост, проактивност и активно партниране. Включват се всички заинтересовани страни, играещи характерна роля за формирането на иновациите.

Фиг. 3. Неформализиран подстъп към иновации.

Неформализираният подстъп към иновациите е по-спонтанен, по-гъвкав, мобилен и подлежи на изменения. Полезен и подходящ е за по-компактни предприемачески организации/институции. Насърчава проявата на индивидуалността и идентичността. Няма строгост и категоричност. Поради това целият процес протича съвсем естествено и неангажирано. Експериментаторството и принципът „проба – грешка“ са водещи. Обикновено в подобна среда се създават уникални идеи, както и се създават партньорства с общи цели. Процесът е взаимен и спомагателен. Това придава многопластност и разнообразие.

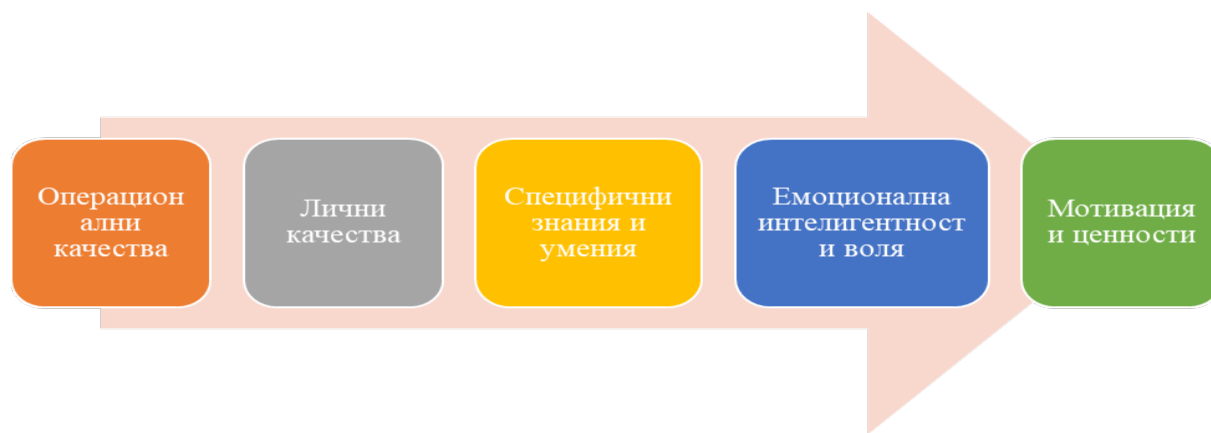
При срещата на формализирания и неформализиран подстъпи към иновациите се създава нова не по-малко ефективна компилация. При взаимната симбиоза изпъкват предимствата на двата подхода, които се адаптират и отговарят адекватно на средата.

Личната отговорност и професионалната ангажираност намират своето отражение в удовлетвореността. Този подход е подсилен и оперативно ефективен в критична среда.

Изборът на конкретен подход зависи от спецификата и профила на съответната предприемаческа организация/институция. Иновациите извършват революционни трансформации в посока увеличаване и усъвършенстване. Те са пример за просперитет ¹⁰.

Предприемачеството стимулира проявата на иновации в различните им проявления. Предприемачеството обединява усилия със социалната и икономическата сфери, за да предложи реални услуги на обществото/бизнеса. Предприемачеството се състои от регулации, променливи и фактори – на личността, на дейността, на иновациите, на знанията, на управлението, на производството и други. Стои в основата на икономическите и социални процеси на една страна и е генератор на непрекъснати изменения. То повишава общата конкурентоспособност на организацията/институцията ¹¹.

В началото предприемаческата идея се заражда. Тя се развива под влияние на потенциала, който съществува към този момент в организацията. На следващо място предприемаческата идея се структурира, за да получи своята реализация. Тук общите усилия се обединяват под формата на сътрудничество, използват се ресурси и се изгражда активна предприемаческа структура.

Фиг. 4. Ориентация в предприемачеството.

¹⁰ Ушева, М., Оптимизация на организационните процеси в съвременната работна среда, МВБУ, С., 2025, с. 373-385.

¹¹ Пеева, М., Подход за проучване на условията за иновативна дейност в индустриалните фирми, - В: Военен журнал, №2, 2015, с. 165-169.

От съществено значение е да е наличен предприемачески дух и вяра, за да се подкрепи иновативността в съответната организация. Важна е подходящата среда и акуратното управление за съвместяване на функции и проекти. Неизменна част е и предприемаческата култура, която включва ценностна система, почит към традициите, установяването на норми, зачитането на символиката, както и прилагането на знанията и уменията на практика. Предлага широко поле на действие на иновациите, свързани с представяне на нови модели ¹². Набелязва неочакваността, която претворява в благоприятна среда. Необходима е ясна възприемчивост и целенасоченост. Предприемачеството е процесна нужда и води до развитие съответната сфера. Обикновено при него промените са бързи и резки. Иновациите са промени, които водят до преимущества.

Предприемаческите действия включват в себе си:

- организация;
- ресурси;
- финансови средства;
- човешки капитал.

В предприемачеството се проявява лидерски стил, за да се доминира. Концентрацията и амбицията помагат за разширяване на продуктивността. Положените усилия се отплащат, но след дълга упоритост и търпение. Целта на изградената предприемаческа стратегия е иновация. Именно тя – иновацията – трябва да бъде такава, че да носи ползи за всички заинтересовани страни, да е на добра цена, да се приспособява към реалността, както и да доставя онова, което е действителната ценност на обществото. Така се разчупва всичко старо и се създава нов модел на култура.

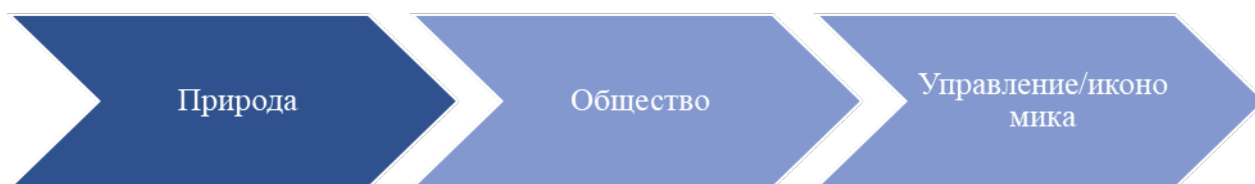
Днес предприемачеството е съсредоточено предимно към иновации, носещи многообразни полезни характеристики, разрешаващи проблеми и справящи се с предизвикателства. И предприемачество, и иновации действат в колаборация за целенасочено въздействие върху средата и социалното, икономическото, технологичното и културното управление. При изследването им се използва научен подход за усъвършенстване на предприемаческите знания ¹³

¹² Тодоров, К., Бизнес предприемачество – управление, растеж, бизнес практики, БАРМП, С., 2011.

¹³ Нарлева, К., Ю. Нарлев, Съвременни аспекти на предприемачеството, ИЗД. „Е-Литера“, С., 2019, с. 136.

УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ НА РЕЛАЦИЯТА *ИНОВАЦИИ – УСТОЙЧИВО СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО*

Устойчивото развитие се осигурява при налични иновационни дейности и предприемачески процеси в организациите/институциите. Предизвикателствата на средата водят до нови измерения на социалното предприемачество в посока устойчиво развитие. Натрупаните опит, обмен, знания разширяват своя потенциал, за да приемат новото с акуратни подходи и идеи и да им отговорят адекватно. А концепциите за устойчивото развитие стоят в основата на съвременното разбиране за социално предприемачество. То е естествена последица от причинно-следствени взаимовръзки и свързващо звено между обществото и управлението. Предприемачеството е подвластно на управлението/икономиката, а самото общество е подвластно на природата ¹⁴. В тази релация е важно да има йерархия, за да се осъществи и поддържа устойчивост, а именно:

Фиг. 5¹⁵. Устойчиво социално предприемачество.

Управлението вече е отговорно за устойчивото развитие и социалното предприемачество. Защото новото време изисква нов тип мислене, нов тип икономика и не на последно място – нов тип управление с можещи и знаещи предприемачи ¹⁶. В този смисъл подходите за управление на устойчивото социално предприемачество са два основни - оперативен и стратегически. С цел опазване на социалната, икономическата и

¹⁴ Гергей, Т., Истински отговорното предприятие, Фондация „Тайм-екопроекти“, С., 2011.

¹⁵ Адаптирана по: Нарлева, К., Ю. Нарлев, Съвременни аспекти на предприемачеството, ИЗД. „Е-Литера“, С., 2019, с. 82.

¹⁶ Phol, A., Rediscovering Enterprises. Stanford Innovation Review, Vol. 8, № 9, 2017, p. 56.

екологичната среди управлението трябва да работи систематизирано и във висока степен организирано. То определя стандартите, нормите, принципите на организация и приложение на устойчивото социално предприемачество. Държи на отчетност и спазва не само националната нормативна уредба, но и международната такава. Намира решения на споделени проблеми. В задълженията му влиза и да насърчава проактивността и превантивността, да идентифицира рисковете, да оценява възможностите, да контролира протичащите процеси. Именно от управлението зависят и прозрачността, отчетността и ангажираността на всички заинтересовани страни към концепцията устойчиво социално предприемачество. При това трябва да се спазват съответни етически стандарти. Управлението подхожда отговорно към нови инвестиционни възможности ¹⁷.

Управлението при своя устойчив стратегически подход залага първо на човешкия капитал, след това на доходите и в края – на обществената ползност ¹⁸. Това му придава принципност и категоричност. Работещият по такъв начин подход вдъхва доверие и е дългосрочен. Управлението калибрира у себе си всички подходи, така че да си взаимодействат максимално ефективно. Доминацията на един или друг подход може да донесе фрагментарност и ниски нива на измервателна ефективност.

Управлението на устойчивото социално предприемачество не бива да изпада в крайности, но обективността е негова характерна черта. То спазва определени условия на пазара и държи на справедливостта. Иновативните дейности и продукти трябва да могат да се впишат в новата действителност. Именно тук е ролята на иновациите. Управлението е способно винаги да отграничава правилно от неправилно. Целта е постигане на оптимума, посредством откриване на точната роля и място в производителността и добавяне на стойност ¹⁹.

Някои ключови области, по които управлението може да измери устойчивото социално предприемачество, са:

- жизнени обществени потребности;
- образование и личностно развитие;

¹⁷ Butters, S. Researching Enterpreneuership. New Co-operator, Vol. 30, № 13, 2015.

¹⁸ Dools, P., Taking Entrepreneurship Seriously: Uncertainty, Innovation and Problem Solving. Journal of Society, № 44, 2015, p. 12.

¹⁹ Гергей, Т., Истински отговорното предприятие, Фондация „Тайм-екопроекти“, С., 2011, с. 24-67.

- професионална реализация и йерархия;
- здравеопазване и здравен статус на населението;
- национална сигурност и защита;
- степен на регионално развитие и база за живот;
- опазване на природата и околната среда.

Важно е управлението да проследи последователността на извършваните дейности, да приоритизира иновациите, да извърши преразпределение. В края – да анализира достигнатото удовлетворение и характера на предприемаческите иновации ²⁰.

На управление подлежат организациите с устойчиво развитие, стандартните измерители за устойчив прогрес, инвестиционните нива, икономическите инструменти, различните програми, проекти и стратегии, както и прилаганите социални практики. Търси се баланс в постигането на устойчиви приноси. Ясната визия за бъдещето може да подпомогне този процес на реновиране и иновиране на контролните дейности.

Специфични индикатори за измерване на устойчивия предприемачески потенциал могат да бъдат:

- качествена и количествена оценка на реалистичната визия;
- скрининг на социален принос и предприемачески достижения;
- дълбочина и ширина на приносите;
- привлечени иновации и съпътстващи промени;
- потенциал за бъдещо развитие ²¹.

При измерване с помощта на горните индикатори непременно се отчитат и факторите на средата. Издадените предписания въз основа на заключителната оценка са свързани със съдържание, видово разнообразие, особени практически аспекти, особени институционални аспекти, качества на предприемачите.

²⁰ Big Society Capital. Mapping Outcomes for Investment. The Public Sector Innovation Journal, Vol. 1, 2013, pp. 32-45.

²¹ Цит. изт., с. 46-55.

Фиг. 6²². Модел за оценка на устойчиво социално предприемачество.

Безусловно образованието има своя огромен принос за реализация на устойчивите предприемачески инициативи. В този смисъл то трябва да бъде неизменна част от управленския контрол и да бъде внимателно прецизирано. Спазването на социална отговорност води до дългосрочна доходност – социална и икономическа. А споделянето на знания води до преодоляване на неотложни съвременни предизвикателства, както и за постигане на високо ползотворни въздействия върху околната среда.

В резултат на развитието в управленските политики се постига изменение в конкретните управленски инструменти:

²² Адаптирана по: Alter, C., Egan, M. Logic modeling: A tool for critical thinking in work practice. Journal of Social Work Education, 33 (1), 2011, pp. 20-42, p. 30.

Фиг. 7²³. Динамика на управленските инструменти.

В основата на социалното предприемачество стои иновацията, а самото социално предприемачество е център в създаването на стойност. На първо място организационната структура е креативна и при своето функциониране непременно се съобразява с факторите на производство или експлоатация. Под влияние на редица вътрешни сили в дадената организация се променя цялостно предприемаческата концепция. На второ място предприемаческата организация поема риск. Смесването на функции води до нови решения – не се предприемат на всяка цена проекти, преследващи печалбата, защото по-важни са проектите, създаващи стойност. На трето място настъпва промяна в организационната йерархия на предприемаческата организация – поява на акционери. Процесите подпомагат взимането на съдбовни решения.

Фиг. 8²⁴. Особенности в етапите на предприемаческото управление.

²³ Адаптирана по: Коев, Й., Предприемачеството, ИЗД. „Стено“, Варна, 2007, с. 284-289.

²⁴ Адаптирана по: Тэпман, Л., Предпринимательское управление – зарубежный опыт, ИЗД. „ ЮНИТИ-ДАНА“, Москва, 2004, с. 89.

Управлението на социалното предприемачество може да предприеме радикални промени в моделите за постигане на икономически, социален или екологичен ефект. В управлението често пъти са налице и статични и бюрократични механизми и процедури, но фокусът е върху обществото с императивно значение за съвременното развитие. По този път важни се явяват именно иновациите, като критично звено в диференцирането на социалното предприемачество като отчетливо устойчиво. Те имат усилено корпоративно въздействие. Новите възможности са отличен вариант във функционирането на предприемаческото управление. Те са един вид иновативно поведение спрямо средата. Управленските роли при тяхното прилагане се проявяват на различни нива – висше, средно, оперативно.

Предприемаческото управление винаги се основава на компетентност. То обединява и теория, и практика, но винаги в много направления. Върху неговата насока на развитие влияние оказва културата в съответната организация/институция. Променливи, като цели, задачи, стил, система, конфликти, кариерно развитие, са част от предприемаческата мисия. В този смисъл културата е критична за успеха на предприемаческото управление. От значение са лидерството, стратегиите, риска, решенията, служителите и заинтересованите страни. В управлението се включват консултанти, ресурси, пазари, предприемачески ядра и съответни потребители ²⁵.

Управлението в социалното предприемачество се подчинява на новия съвременен мениджмънт. Имплементират се нови идеи за стимулиране на социално-предприемаческата активност. На преден план се извежда етичното поведение, както и оказването на социална и организационна подкрепа. Важни са знанията, уменията и способностите на отделните личности. Тези качества превръщат гражданите в новатори с иновативен принос. Човешкият фактор в управлението на устойчивото социално предприемачество е незаменим. Той е носител на гъвкавост, мобилност, възторженост и внимание. Ценностната система е запазена и се надгражда. Тя подкрепя разработването и създаването на нови идеи и продукти ²⁶.

²⁵ Харизанова, М., Мирчев, М., Миронова, Н., Мениджмънт: ценности, комуникации, промяна, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2006, с. 55.

²⁶ Cornwall, J. & Perlman, L. Organizational Entrepreneurship, IRWIN, New York, 1990, p. 68-69.

ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ НА РЕЛАЦИЯТА *ИНОВАЦИИ – УСТОЙЧИВО СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО*

Насърчаването на иновации в условията на социално предприемачество е особено полезно за устойчивото развитие. Заедно с това те подпомагат интелигентния и приобщаващ растеж. Социалното предприемачество развива уменията и предоставя открити възможности за пълноценно участие в обществения и икономическия живот. То насочва усилия към уязвими групи от населението, намиращи се в неравностойно положение; към самите социални предприемачи, както и към финансиране, чрез подкрепа. Самото социално предприемачество разширява своя периметър на действие, чрез получаване на признание за неговата роля и място при справяне с предизвикателствата в обществото, икономиката и околната среда. Така се засилва ролята на социалното сближаване, както и се увеличават социалните ползи.

В практиката социалното предприемачество е по-скоро насочено към обществения интерес и ползи, носи иновативен характер, защото продуктите, услугите, методите и подходите, с които работи, имат иновативен характер; намалява неравенствата и увеличава приобщаването. Социалното предприемачество се прилага на практика при определени условия:

- участие в икономически и обществени дейности;
- ясно и категорично целеполагане;
- въвеждане на ограничения при разпределяне на получените активи;
- проява на авторитарен режим;
- държи тясна връзка с управленските процеси.

Устойчивото социално предприемачество на различни територии е в различна степен развито. Така например, в Гърция много добра практика дава компанията „Klimax Plus“²⁷. Тя развива устойчиви бизнес дейности в областта на социалната и зелена икономика, като интегрира човешки кадри с психически отклонения и социално изключени от обществото такива. Генерира приходи от събирането на хартия, нейното рециклиране и предаване към дружества от публичния сектор. Тя имплементира хора от мултикултурни общности за обмяна на идеи, опит, знания. Съсредоточава усилията си

²⁷ Klimax Plus: <https://koi.spe.org/> - проверен на 21.11.2025 г.

върху разпознаване на проблемите и тяхното своевременно разрешаване, така че да намали степента на социално изключване сред обществото. Предлага съдействие и материала база за провеждане на различен тип социално-предприемачески каузи, събития, инициативи. Изгражда собствена онлайн радиостанция, където излъчва шоупрограми за информация и развлечение на хора в неравностойно положение. Излъчва материално обезпечаване за желаещи да полагат ръчен занаятчийски труд – производство на стенни часовници. Компанията е съвременна социална кооперация, която към момента дава работа на над 150 души в сектора ²⁸.

В симбиоза с иновациите социалното предприемачество работи активно за разрешаване на социални, икономически и екологични проблеми, като бедност, безработица, миграция, необразованост, здравеопазване, климатични промени и нарушено биоразнообразие. Водещи предпоставки за случването на тези промени са: либерализацията, технологизацията, дигитализацията, ускорените информационни потоци, изявеният стремеж към мултикултурен диалог, нарастващото значение на фондациите и нестопанския сектор. Изглаждането на различията и преодоляването на предизвикателствата в тези сфери са от съществено значение за националната, регионалната и глобална икономики. Благодарение на синтезираните предприемачески усилия промените и за управлението, и за социалните практики се случват. Устойчивите социални практики са добър катализатор за назряващите междуобществени противоречия. Иновациите в социалното предприемачество не винаги означават изначални нововъведения, а и трансформации на вече съществуващи процеси, методи, подходи, технологии. Те подлагат на преоценка дълбоки културни традиции и вярвания, в резултат на които се променят ценности и норми, обичаи и практики.

Регионалните стратегически инициативи в областта на устойчивото социално предприемачество са особено добри практики, тъй като споделят общи очаквания и интереси:

- база, където се създават социално-икономически ползности;
- извършване на детайлни проучвания за разкриване на социални взаимодействия;

²⁸ Социално предприятие: https://eures.europa.eu/social-enterprise-entrepreneurship-social-impact-2018-10-18_bg
– проверен на 21.11.2025 г.

- проследяване на регионалните институционални механизми за социално-предприемачески инициативи;
- разкриване на хронологични и културни фактори.

Български добри практики са:

- процедури за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ – подобряване качеството на живот на рискови социални групи;
- подобряване ефективността на неправителствения сектор за формиране и реализиране на административни политики;
- експериментирание и внедряване на добри образцови практики;
- колективно сътрудничество за справяне с глобални проблеми;
- отпускане на кредити на бедни хора без допълнителни гаранции;
- активно социално подпомагане на хора в крайна бедност и изолация;
- връчване на награди за цялостен обществен принос;
- предоставяне на повече алтернативи на хора с увреждания;
- съвкупни инициативи за изчистване на битови отпадъци от природната среда;
- неправителствени организации, акции и сдружения в помощ на хора в нужда – осъществяване на хранителни, ремонтни и здравни дейности;
- предоставяне на социални блага срещу създаването на икономическо богатство;
- производство на екологични чисти и диетични продукти;
- замяна на найлона и пластмасата с биоразградими материали;
- интеграция на хора със зависимости на пазара на труда;
- изграждане на производствени мощности за добив на енергия от вятъра – приходите се използват за осветяване на малки населени места и за покриване на социални разходи в същите територии;
- изграждане на институции за образование и обучение;
- опериране на кредити;
- осигуряване на доходи и работа;
- активи за бедните;
- защита при дискриминация и насилствена експлоатация;
- социална мобилизация за жените;

- изхранване на населението по света ²⁹;
- разработване на наръчници и рекламни материали;
- справяне с индивидуалния стрес и повишаване на самооценката;
- повишаване на комуникационните и ораторски умения;
- устойчиви модели за социално предприемачество и социален капитал;
- предоставяне на психологическо и педагогическо консултиране;
- усвояване на базови технически умения от уязвими и рискови групи от обществото;³⁰
- изтръгване на експлоатацията с детския труд;
- екологосъобразно възпитание на подрастващите и широката общественост;
- превенция на изоставането на деца;
- интеграция на маргинализирани групи лица;
- цялостно подобряване качеството на живот;
- насърчаване на творчески и двойно талантиливи деца;
- развитие на регионалния туризъм ³¹.

Благодарение на практиките в устойчивото социално предприемачество се постигат изменения, главно изразяващи се в структурно характерно поведение на гражданското общество. От проектното форматиране на дадена идея до нейното стратегическо реализиране се достига до социално значим устойчив резултат. Обществото става по-будно, по-осъзнато и по-инициативно. Спазва принципите на демократичните устои и с радушност приема нови цели за реализация. Постепенно то се превръща в партньор на държавните институции. Така обществото получава по-широка подкрепа, а институциите приемат отговорно мисиите в името на обществеността. То става прагматично ориентирано и готово за предизвикателствата в териториалната среда. Във взаимовръзката

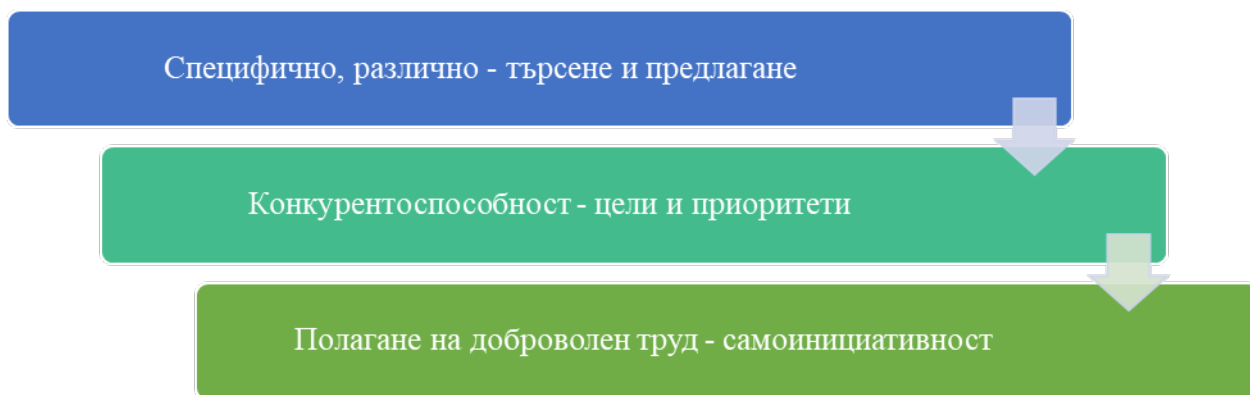
²⁹ Нарлева, К., Социалното предприемачество, ИК „Матадор“, Варна, 2011, с. 70-88.

³⁰ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://www.ngobg.info/uf/documents/49/1246analiz_inovacii.pdf – проверен на 22.11.2025 г.

³¹ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://bcnl.org/uploadfiles/documents/3_%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4.pdf – проверен на 22.11.2025 г.

се използват нови форми на подкрепа, както и се разширява стратегическото партньорство.

Съвременното гражданско общество е специфично и поради това организирането му се извършва с бдителност. Промените в неговата ценностна система водят до конкретни изменения в сектори.

Фиг. 9³². Промяна на общественото поведение под влияние на устойчивото социално предприемачество.

Целта на промяната е да се постигне по-висока ефективност, гъвкавост, полезност, иновативност, конкретна ориентираност, самодисциплина, новаторско мислене за новаторско производство. Така се подобряват пътищата за акомодация и развитие. креативното мислене изпъква, а подходът е подчертано предприемачески. Това е нов тип практика и управление според предизвикателствата, оформящи бъдещето.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социалното предприемачество възниква, за да реши спешни и неотложни въпроси/проблеми, намерени в обществото. Но устойчивото социално предприемачество възниква, за да остане и да развива в дългосрочен аспект социални практики с голям обществен отзвук. Социалните иновации позволяват решения по ново установената

³² Адаптирана по: Нарлева, К., Социалното предприемачество, ИК „Матадор“, Варна, 2011, с. 124.

обществена парадигма. Предприемаческите инициативи са ефективни, защото са гъвкави и социално привързани. Развиват нови модели на подпомагане, включване и отговорност. Държавата все още не е ангажирана в достатъчно удовлетворителна степен в различните социални инициативи.

Основната цел на устойчивото социално предприемачество е да достига до социалните цели с обществен интерес в дългосрочен аспект. Както стана ясно, социалните дейности обикновено засягат: социалните и здравни услуги, услугите по подобряване условията на околната среда, дейностите за опазване на културното наследство, научните изследвания с обществено значение, неформалното образование, продължаващото обучение, изграждане на качества, умения и опит за справяне със съвременните предизвикателства, проактивно мислене за създаване на нови идеи и нови продукти, прилагане на социално земеделие, извършване на спортни дейности и инициативи в подкрепа на рискови обществени групи от населението, подкрепа на хора в неравностойно положение и други.

Иновациите идват в подкрепа на установяване на новите идеи, новите култури, новите модели на функциониране. Именно те носят способността за разрешаване на новите проблеми. Нови проблеми със старо мислене не се разрешават, но изискват активното участие на гражданското общество. Всички действат симбиотично, за да задоволят социални нужди, да създадат нови обществени отношения в отговор на напълнали за разрешаване социални въпроси. Това са обществени ползности, които допринасят за израстване на индивидите, способностите им и тяхното адекватно функциониране в новото общество. Социалните модели са добре насочени и към индивидуалните, и към колективните стремежи.

Иновациите подпомагат множеството проявления на социалното предприемачество, чието управление е системно и целенасочено, съзидателно и рационално, както и полезно – в този смисъл то съвсем естествено прераства в устойчиво. Устойчивото развитие в социалното предприемачество предиктира нуждата държавните структури и администрация да се реструктурират организационно, културно, стратегически. Устойчивото развитие същевременно е и индикатор за цялостния прогрес на социалното предприемачество не само в рамките на една организация, но и за цели

браншове и икономики. Но за да може да работи ефективно, се нуждае от непрекъсната актуализация, съобразно събитията и ситуациите, инспирирани от околната среда.

Основни изводи, до които достига настоящата студия, са:

- иновациите са център в развитието на социалното предприемачество в посока устойчиво усъвършенстване;
- иновациите стимулират изключително предприемаческата активност, задвижват я напред и й дават изключителна преднина;
- управлението е приоритетно направление в сферата на предприемаческата теория – подпомага разкриването на сложната и многообразна роля на социалното предприемачество и неговата иновационна насоченост;
- управленските механизми съдействат активно за осъществяване на интеркултурна трансформация;
- развитието на социалното предприемачество в устойчиво до голяма степен се предопределя от факторите на средата, условията, технологичните приложения;
- социалното предприемачество в условията на устойчива концепция се отличава с идентичност и специфичност;
- новото социално предприемачество, отличаващо се с устойчивост, е проактивно, динамично и персонално насочено;
- в устойчивото социално предприемачество се прилагат съвременни иновативни технологии със силен социален принос;
- разбирането за устойчиво социално предприемачество се свързва с управленски процес, предпоставящ практическите достижения в интроспективен аспект;
- устойчивото социално предприемачество отразява съвременни обществени и икономически проблеми, определящи интереса на заинтересованите страни;
- научните дискусии в сферата на съвременното социално предприемачество са допустими, достоверни и основателни, тъй като социалните теми добиват все по-широка популярност;
- иновативна област, като устойчивото социално предприемачество, се нуждае от прагматична ориентация и продуктивно мислене;

- познанията за устойчивото социално предприемачество могат да се превърнат в своеобразен приоритет на всяка съвременна социална държава, както и да донесат реални социални и икономически промени;
- модерното време предвещава модерна позиция за съвременното социално предприемачество;
- новото социално предприемачество предлага и утвърждава модерни предприемачески направления на развитие;
- разработената настояща тема е не само актуална, но има и изключително голяма социална стойност;
- доказателствената база, извлечена от самостоятелното теоретично изследване на автора, предполага силни социални, емпирични и управленски приноси, като аспекти на цялостното социално-устойчиво предприемачество;
- запознаването от близо с настоящата тема изисква изграждането на познания и овладяването на умения за усъвършенстване на прилаганите техники за изследване на устойчивото социално предприемачество;
- представеното изследване е пръв опит на автора за самостоятелно разсъждение и анализиране на една съвременна актуална концепция, а именно социалното предприемачество в устойчив аспект, погледнато през призмата на иновациите и тяхното място и роля за общото развитие на социалното предприемачество;
- настоящата тема може да бъде продължена, обследвайки в по-тесен аспект проблема, посредством провеждане на експериментално емпирично проучване;
- извършените изводи са в срок на валидност в рамките на търсените и възприети ограничения;
- разработената настояща студия може да бъде подложена на усъвършенстване винаги.

ЛИТЕРАТУРА

Витлиемов, П., М. Пеева, Вл. Витлиемов, Иновационната дейност база за предприемаческите процеси в индустриалното производство, - В: Научна конференция РУ&СУ, Русе, 2014.

Гергей, Т., Истински отговорното предприятие, Фондация „Тайм-екопроекти“, С., 2011.

Дракър, П., Иновации и предприемачество, ИЗД. „Класика и стил“, С., 2002.

Дракър, П., Мениджмънт предизвикателствата през 21 век, ИЗД. „Класика и стил“, С., 2000.

Желев, С., Маркетингови изследвания. Методология и организация, Университетско издателство „Стопанство“, С., 2008.

Иванова, М., Иновациите, като предпоставка за устойчиво развитие на бизнеса, - В: Управление и устойчиво развитие, №1, бр. 68, ВТ, 2018.

Коев, Й., Предприемачеството, ИЗД. „Стено“, Варна, 2007.

Линдер, Й., Г. Недева, Г. Трендафилова, Х. Тодорова, Предприемачество и мениджмънт, ИЗД. „Дионис“, С., 2007.

Найденова, Сн., Иновациите в образователната система в контекста на предприемаческия модел на обучение, Свищов, 2024.

Нарлев, Ю., Социални предприятия и социални иновации, ИЗД. „Наука и икономика“, Варна, 2014.

Нарлева, К., Социалното предприемачество, ИК „Матадор“, Варна, 2011.

Нарлева, К., Ю. Нарлев, Съвременни аспекти на предприемачеството, ИЗД. „Е-Литера“, С., 2019.

Пеева, М., Подход за проучване на условията за иновативна дейност в индустриалните фирми, - В: Военен журнал, №2, 2015.

Пеева, М., В. Витлиемов, Разработване на модел на вътрешно предприемачество за стимулиране на иновационната дейност в индустриалното производство, - В: Военен журнал, №3, 2015.

Пеева, М., Иновационна дейност и вътрешно предприемачество в индустриалното производство, Русе, 2016.

Тодоров, К., Предприемачество и мениджмънт, ИЗД. „Мартилен“, С., 2004.

Тодоров, К., Бизнес предприемачество – управление, растеж, бизнес практики, БАРМП, С., 2011.

Ушева, М., Оптимизация на организационните процеси в съвременната работна среда, МВБУ, С., 2025.

Харизанова, М., Мирчев, М., Миронова, Н., Мениджмънт: ценности, комуникации, промяна, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2006.

Alter, С., Egan, М., Logic modeling: A tool for critical thinking in work practice. Journal of Social Work Education, 33 (1), 2011.

Big Society Capital. Mapping Outcomes for Investment. The Public Sector Innovation Journal, Vol. 1, 2013.

Butters, S., Researching Enterpreneuership. New Co-operator, Vol. 30, № 13, 2015.

Dools, P., Taking Entrepreneurship Seriously: Uncertainty, Innovation and Problem Solving. Journal of Society, № 44, 2015.

Тэпман, Л., Предприемателское управление – зарубежный опыт, ИЗД. „ЮНИТИ-ДАНА“, Москва, 2004.

Phol, A., Rediscovering Entreprises. Stanford Innovation Review, Vol. 8, № 9, 2017.

Анализ на социалното предприемачество в България: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://www.ngobg.info/uf/documents/49/1246analiz_inovacii.pdf – проверен на 22.11.2025 г.

Добри практики в сферата на социалното предприемачество: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://bcnl.org/uploadfiles/documents/3_%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4.pdf – проверен на 22.11.2025 г.

Иновации в публичния сектор в България: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://www.ipa.government.bg/sites/default/files/essays_innovation.pdf – проверен на 23.11.2025 г.

Иновации и предприемачество в ЕС: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://ibsedu.bg/wp-content/uploads/2022/09/2_.pdf – проверен на 22.11.2025 г.

Социално предприятие: https://eures.europa.eu/social-enterprise-entrepreneurship-social-impact-2018-10-18_bg – проверен на 21.11.2025 г.

УНИЦЕФ: https://www.unicef.org/bulgaria/ - проверен на 23.11.2025 г.

Klimax Plus: https://koispe.org/ - проверен на 21.11.2025 г.